

**PEMBELAJARAN BAHASA MELAYU
KANAK-KANAK PEMULIHAN KHAS:
PEMBINAAN BAHAN BANTU MENGAJAR
(LANGUAGE LEARNING AMONG REMEDIAL EDUCATION
CHILDREN: THE DEVELOPMENT OF TEACHING AIDS)**

Nurul Haniza Samsudin
Puteri Roslina Abdul Wahid
Salinah Ja'afar
Akademi Pengajian Melayu
Universiti Malaya

Abstrak

Makalah ini membincangkan proses pembinaan bahan bantu mengajar (BBM) yang bersifat konkrit dalam pembelajaran bahasa Melayu. Bahan-bahan bantu mengajar yang dibina pula terdiri daripada model istana dan kapal dan bertemakan cerita rakyat yang diolah semula isi kandungannya. Proses pembinaan model ini telah melibatkan empat proses, iaitu memilih, mengolah, membina, dan menggunakannya dalam proses pengajaran dan pembelajaran asas membaca kanak-kanak pemulihan khas. Kajian ini melibatkan seramai lapan orang kanak-kanak pemulihan khas Tahun Tiga daripada sebuah sekolah rendah di Puchong, Selangor. Hasil dapatan kajian ini mendapati empat proses yang diaplikasikan semasa membina bahan bantu mengajar itu menjadikan BBM yang dihasilkan berkualiti tinggi dan memenuhi objektif pembelajaran yang digariskan. Pengaplikasian prinsip-prinsip ini bukan sahaja mampu menghasilkan bahan yang menepati standard pengajaran,

malah aspek kualiti, kos, dan masa juga dapat dipertimbangkan semasa membina bahan-bahan tersebut.

Abstract

This article discusses the development process of concrete-based teaching aids within the learning of the Malay Language. With the theme of local folklore, of which the contents were adapted, the developed teaching aids comprise models of a castle and a ship. The model development process involves four phases – selection, adaptation, development and execution of the models within the teaching and learning of reading among special treatment children. This research involves eight year – three remedial education children from a primary school in Puchong, Selangor. The findings of this study illustrate that the four phases applied throughout the teaching aid development process contribute towards high quality teaching aids, which thus met the stated learning objectives. The application of certain principles does not only help produce aids which meet the teaching standard, but also allows aspects of quality, cost and time to be taken into account while developing such materials.

Pendahuluan

Penggunaan Bahan Bantu Mengajar (BBM) dalam pembelajaran bahasa Melayu di dalam kelas bukanlah sesuatu yang baharu. Salah satu BBM yang bersifat konvensional tetapi masih digunakan sehingga kini ialah papan tulis. Walau bagaimanapun, keperluan untuk mengetengahkan konsep, fakta, dan maklumat yang lebih mendalam menyebabkan penggunaan papan tulis menjadi kurang berkesan. Hal ini demikian kerana penggunaan papan tulis yang diintegrasikan dengan kaedah *talk and chalk* menyebabkan pelajar terpaksa menggunakan imaginasi mereka untuk memahami perkara yang diterangkan oleh guru (Omardin Ashaari, 1999: 141). Sesuai dengan peredaran masa dan perkembangan bidang pendidikan, corak pengajaran dan BBM perlulah diubah suai dan disesuaikan dengan konteks pengajaran dan pembelajaran (P&P). Selaras dengan pembelajaran abad ke-21, guru, kaedah mengajar, dan BBM perlulah seiring supaya pembelajaran yang lebih berkesan mampu diwujudkan.

Oleh itu, penulisan ini akan mengupas pembinaan BBM yang bersesuaian dengan pembelajaran bahasa Melayu. Pembelajaran bahasa Melayu yang difokuskan dalam penulisan ini ialah kemahiran membaca. BBM yang bersifat kemahiran membaca asas ini difokuskan pada kanak-kanak pemulihan khas, iaitu kanak-kanak yang bermasalah dalam kemahiran membaca, mengira, dan mengira (Kemahiran 3M). Pembinaan yang bersifat konkrit ini hanyalah menumpukan kepada pembinaan model, iaitu memfokus pada kemahiran mengenal huruf. Bersesuaian dengan istilah bahan konkrit atau *concrete material*, bahan-bahan pembelajaran yang mendukung konsep ini merupakan bahan pengajaran yang dapat memberikan pengalaman pembelajaran yang pasti (Dewan Bahasa dan Pustaka, 2002: 48). Walau bagaimanapun, pembinaan bahan pengajaran yang bersifat konkrit dikatakan tidak efektif jika tidak diselaraskan dengan persekitaran pengajaran secara keseluruhannya (Thompson, 1994: 2). Guru perlulah terlibat dalam proses merancang kaedah P&P bagi membolehkan pelajar memahami atau menggambarkan aktiviti P&P yang melibatkan mereka.

Pendidikan Pemulihan Khas dan Kanak-kanak Pemulihan Khas

Jika disebutkan tentang istilah pendidikan pemulihan khas (*remedial education*), tidak ramai yang mengetahuinya dibandingkan dengan istilah pendidikan khas (*special education*). Dalam bidang pendidikan, kedua-dua istilah ini membawa maksud yang berbeza. Pada masa yang sama, murid yang ditempatkan dalam kedua-dua sistem pendidikan ini juga mempunyai kriteria yang berbeza. Pendidikan khas merupakan satu program yang dibentuk bagi memenuhi keperluan murid-murid istimewa. Murid-murid istimewa ini merupakan mereka yang mengalami kelainan atau kecacatan penglihatan, pendengaran, atau masalah pembelajaran. Sistem pendidikan khas juga mewujudkan tiga jenis program seperti sekolah khas bagi kanak-kanak cacat penglihatan atau pendengaran, program percantuman di sekolah biasa (bagi murid berkeperluan khas dengan kecacatan penglihatan, cacat pendengaran, atau masalah pembelajaran), dan program pendidikan inklusif (bagi murid berkeperluan khas dan mereka boleh menghadiri kelas biasa bersama murid-murid biasa) (Jabatan Pendidikan Khas, 1997). Kanak-kanak ini juga dikatakan berbeza daripada kanak-kanak biasa dari aspek mental,

sensori, komunikasi, tingkah laku sosial, atau fizikal (Jamila K.A. Mohamed, 2005: 25) Perbezaan ini menyebabkan satu bentuk pendidikan yang diubahsuai diberikan kepada kanak-kanak ini supaya mereka mampu berkembang dalam kebolehan sendiri.

Sebaliknya, pendidikan pemulihan merupakan satu bentuk pendidikan khas kepada murid-murid yang menghadapi masalah atau kesulitan belajar dalam mata pelajaran tertentu sahaja (Jais Sahok & Mat Nor Husin, 1990: 5). Kesulitan belajar ini bukanlah berpunca daripada faktor kognitif tetapi berpunca daripada faktor lain seperti kemiskinan, suasana pembelajaran yang kurang kondusif, masalah keluarga, dan sebagainya. Pada masa yang sama, tujuan pendidikan ini diadakan bertujuan untuk membaiki kekurangan yang wujud dalam diri seseorang kanak-kanak. Kanak-kanak yang dilabel sebagai kanak-kanak lambat ini juga menunjukkan pergerakan yang lebih perlahan apabila menyelesaikan tugas dan berfikir (Bonifacci & Snowling, 2008: 999). Akibatnya, mereka cuai dan kerap melakukan kesilapan terutamanya dalam tugas yang melibatkan bacaan dan penulisan. Oleh sebab kanak-kanak pemulihan khas ini memperlihatkan ciri-ciri utamanya, iaitu lambat belajar dibandingkan dengan murid-murid yang lain, maka wujudlah jurang perbezaan tahap pencapaiannya dengan tahap pencapaian murid-murid yang lain dalam sesuatu kemahiran. Ciri belajar ini juga menyebabkan kanak-kanak pemulihan khas dinamakan murid lambat (Chua & Koh, 1992: 188).

Masalah Bacaan Dalam Kalangan Kanak-kanak Pemulihan Khas

Kegagalan menguasai kemahiran asas membaca, menulis, dan mengira (3M) masih lagi dipandang serius oleh pihak kementerian. Hal ini berlaku disebabkan oleh sistem *automatic promotion* yang digunakan dalam sistem persekolahan di Malaysia. Melalui sistem ini, kanak-kanak yang masih belum menguasai kemahiran asas 3M juga masih boleh naik darjah setiap tahun. Situasi ini menyebabkan kanak-kanak tersebut terus ketinggalan kerana sukatan pembelajaran yang baru pula digunakan dalam pembelajaran. Kemahiran asas tidak lagi diajarkan kepada kanak-kanak kerana guru beranggapan mereka sudah pun menguasai kemahiran tersebut sebelum ini.

Kegagalan menguasai kemahiran asas 3M, terutamanya kemahiran membaca berlaku kerana proses-proses yang rencam terdapat dalam kemahiran membaca itu sendiri. Hal ini demikian kerana proses yang terlibat dalam membaca bersifat kompleks kerana pembaca perlu mengaplikasikan beberapa kemahiran secara serentak seperti kemahiran mengamati, melihat, mengingat, mendengar, dan membezakan bunyi-bunyi bahasa. Bagi seseorang kanak-kanak misalnya, mereka perlu melalui dan menguasai empat fasa dalam perkembangan kemahiran membaca, iaitu peringkat pra bacaan, peringkat permulaan, peringkat mahir, dan peringkat fasih (Taylor, 1973: 17). Pada peringkat pra bacaan misalnya, kanak-kanak masih belum dapat menginterpretasikan keseluruhan maklumat yang terdapat dalam teks bercetak. Oleh itu, peringkat ini dinyatakan sebagai peringkat persediaan ke arah pembacaan dan perlu dimulai sejak umur awal lagi. Peringkat kedua dalam membaca ialah peringkat permulaan, iaitu ketika kanak-kanak dapat mengecam dan mengenal pasti beberapa perkataan berdasarkan konteks harian. Dalam peringkat ini, kanak-kanak masih tidak diiktiraf sebagai pembaca kerana mereka hanya mengecam dan membaca perkataan tertentu sahaja. Pada peringkat ketiga, iaitu peringkat mahir kanak-kanak dikatakan sudah boleh membaca kebanyakan perkataan dalam konteks tertentu. Dalam peringkat ini juga, kanak-kanak dikatakan boleh mengaplikasikan pengetahuan mereka seperti membina ayat, menggunakan kosa kata yang dibaca dalam pertuturan harian, dan sebagainya. Pada peringkat mahir pula, kanak-kanak dikatakan sudah mahir membaca tanpa berhadapan dengan banyak kesukaran. Pada peringkat ini, kanak-kanak memperkembang kemahiran membaca sebagai salah satu aktiviti bagi mengisi keperluan hidup mereka.

Antara masalah bacaan yang wujud dalam kalangan kanak-kanak pemulihan khas adalah seperti berikut, iaitu:

- i. Keliru dengan huruf-huruf yang seakan-akan sama bentuknya seperti *b* dan *d*, *j* dan *g*, dan *a*, *t* dan *d*, dan sebagainya (Kavitha Mahalingam 2009:82; Vikneswari Maruganatham 2014: 87);
- ii. Belum mengenal semua huruf, keliru dengan bentuk huruf kecil, keliru dengan bentuk huruf besar, keliru dengan huruf besar dan kecil yang sama bentuk, dan tidak faham konsep huruf besar dan kecil (Nor Lalila Kuslan, 2014: 157-169);

- iii. Mengambil masa yang lama untuk membezakan huruf-huruf yang seakan-akan sama cara pembentukannya seperti huruf *b* dan *d* (Asmee Tajuddin, 1994: 257), *p* dan *q*, serta huruf besar *E* dan *F* (Zulbaharen Ahmad, 1997: 100);
- iv. Meninggalkan perkataan yang dibaca kerana tidak dapat mengenal pasti huruf-huruf dan ejaan dengan cepat dan automatik (Adams, 1990: 31-32);
- v. Melakukan sembilan jenis kesalahan bacaan yang sering dilakukan oleh kanak-kanak pemulihan khas semasa mengeja dan membaca perkataan, iaitu pengguguran huruf, penggantian huruf, pembalikan huruf, pengulangan huruf, penambahan huruf, penggunaan bahasa Inggeris semasa mengeja perkataan bahasa Melayu, tidak tahu membezakan sebutan *e pepet* dengan *e taling*, pemenggalan suku kata yang salah, dan tidak mampu membaca ayat kerana tidak mengetahui bunyi suku kata kerana masalah mengingat semula (Kavitha, 2009; Vikneswari; 2014);
- vi. Mudah lupa bunyi suku kata awal, terutamanya perkataan-perkataan yang mengandungi lebih daripada dua suku kata (Zulbaharen Ahmad, 1997: 87). Apabila membaca suku kata akhir sesuatu perkataan, mereka tidak dapat mengingat suku kata awal yang sudah dibaca; dan
- vii. Keliru antara nama abjad dengan sebutan sesuatu abjad dalam suku kata terutamanya suku kata yang bermula dengan huruf *g*. Kebiasaannya, kanak-kanak pemulihan khas akan menyebut suku kata *gi* sebagai *ji* seperti dalam perkataan *gigi* (Asmee Tajuddin 1994: 100).

Berdasarkan masalah bacaan yang dinyatakan di atas, dapat disimpulkan bahawa masalah bacaan asas dalam kalangan kanak-kanak pemulihan khas meliputi peringkat huruf dan suku kata. Oleh sebab kemahiran membaca perlu dikuasai oleh kanak-kanak, maka wujud keperluan membina bahan-bahan pengajaran bagi kanak-kanak pemulihan khas yang bermasalah membaca. Bagi tujuan ini, bahan pengajaran yang dibina ialah model. Model ini dibina dengan berteraskan cerita rakyat. Cerita rakyat ini merupakan adaptasi daripada cerita *Si Tanggung* dan cerita haiwan. Bagi mengangkat tema utama dalam cerita ini, sebuah model yang berfungsi sebagai bahan-bahan untuk mengajar huruf dan suku kata dibina.

Bahan pengajaran ini dibina bertujuan untuk melancarkan proses pengajaran kerana kanak-kanak pemulihan boleh menghubungkan isi kandungan pembelajaran yang didengar mereka dengan objek konkrit yang boleh dilihat dan dipegang atau disentuh. Situasi ini diperkukuhkan dengan pernyataan berikut, iaitu; “Deria yang paling efektif dalam pembelajaran adalah deria lihat sebanyak 75 peratus, deria dengar 15 peratus, dan melibatkan deria sentuh, rasa, dan hidu sebanyak 10 peratus. Keberkesanan pembelajaran adalah 10 peratus daripada pembacaan, 20% pendengaran 30% penglihatan, 50 peratus lihat dan dengar, 70 peratus perkara yang mereka sebut, dan 90 peratus daripada apa yang mereka sebut semasa membuat sesuatu (Rudin Salinger, Rahmah Hashim, & M. Zaki A. Hamid, 1990 : 9). Situasi ini menunjukkan tidak ada cara yang terbaik untuk mempercepat proses menerima pembelajaran tetapi cara yang terbaik memerlukan penggunaan pelbagai kaedah.

Model Sebagai Bahan Bantu Mengajar Konkrit

Model merupakan bahan tiga dimensi yang mewakili struktur, rupa bentuk, dan menjelaskan cara sesuatu (contohnya mesin berfungsi) (Ab. Rahim Selamat 1987: 46). Model merupakan objek tiga dimensi yang menyerupai sesuatu (benda, haiwan, spesimen, dan sebagainya) atau berbentuk replika objek sebenar tetapi berbeza daripada aspek bahan atau saiznya (East 1952: 35). Dalam kajian ini, model yang dibina adalah model istana dan kapal. Model ini dibina berdasarkan tema cerita rakyat yang dijadikan sebagai bahan pengajaran. Antara ciri yang diaplikasikan semasa membina model ini ialah (i) menyerupai sesuatu (ii) boleh dipandang dari pelbagai arah (tepi, atas, dan bawah), (iii) boleh menampakkan rupa dalamnya (*cut away*) jika dibuka (iv) saiz dikecilkan (*scale down*) atau dibesarkan (*scale up*) daripada objek sebenar (iv) berkait rapat dengan pengajaran berbentuk pergerakan, kedudukan bahagian, dan hubung kait semua bahagian (Weaver & Bollinger 1949: 103-116).

Proses Pembinaan Model Sebagai Bahan Mengajar Konkrit

Bahan Bantu Mengajar (BBM) didefinisikan sebagai perkara atau benda yang diperlukan dan digunakan oleh guru untuk membantu murid-murid belajar dengan lebih berkesan serta menarik (Atan Long, 1982: 74). Secara umumnya, bahan bantu mengajar (BBM) boleh dibahagikan kepada dua

kategori utama, iaitu berbentuk konvensional dan berbantuan komputer (Alduais, 2012: 110). BBM yang bersifat konvensional ini dibahagikan pula kepada empat kategori, iaitu berbentuk visual, audio, audio-visual, dan tindakan. Sebaliknya, bahan bantu mengajar berbantuan komputer pula terdiri daripada komponen multimedia. Komponen multimedia ini juga boleh terdiri daripada komponen BBM konvensional seperti visual, audio, dan sebagainya. Perbezaan antara BBM konvensional dan multimedia adalah daripada aspek media yang digunakan. Penggunaan media yang berlainan dikatakan menghasilkan rangsangan yang berbeza dalam penerimaan input kepada pelajar (Gagné, 1965: 350). Oleh itu, kajian ini memilih untuk menerapkan BBM bersifat konvensional yang bersifat visual.

Proses-proses yang terlibat dalam penghasilan BBM ini ialah proses memilih, mengolah, membina, dan menggunakan bahan-bahan pengajaran tersebut (Kamarudin Husin, Abdullah Yusof, & Mohd Ra'in Shaari, 2011: 315). Empat proses tersebut dijalankan dalam pembinaan model ini supaya bahan yang dihasilkan berkualiti tinggi dan memenuhi objektif pembelajaran yang digariskan. Pengaplikasian prinsip-prinsip ini bukan sahaja mampu menghasilkan bahan yang menepati standard pengajaran, malah keseimbangan dalam semua aspek pembelajaran dapat dipertimbangkan. Penerangan seterusnya berkaitan dengan proses-proses yang terlibat dalam pembinaan model, iaitu:

i. Proses Pemilihan Bahan Pengajaran

Proses pemilihan bahan pengajaran melibatkan perancangan secara kritis bahan-bahan yang akan digunakan dalam pembelajaran. Pemilihan bahan dijalankan dengan teliti kerana melibatkan perancangan jangka panjang penggunaan bahan dalam proses pengajaran dan pembelajaran (P&P). Dalam hal ini, proses memilih ini melibatkan pertimbangan enam aspek seperti sifat dan jenis bahan, kadar maju pembelajaran, pergerakan, warna, suntingan, dan mudah alih.

Pertama, sifat dan jenis bahan yang dipilih untuk pengajaran perlulah berdasarkan objektif pembelajaran yang digariskan. Dalam kajian ini, jenis dan sifat bahan adalah berdasarkan objektif pembelajaran yang telah dibahagikan kepada kemahiran mengenal pasti dan membunyikan huruf, dan membunyikan suku kata. Kedua, bahan yang dipilih juga perlu

mengambil kira kadar maju pembelajaran murid. Kadar maju pembelajaran murid ini ditentukan oleh kanak-kanak pemulihan sendiri. Oleh sebab pembelajaran berpusatkan murid, mereka diberi peluang melibatkan diri secara aktif dalam pembelajaran mereka. Ketiga, aspek pergerakan juga terlibat kerana di samping membangunkan kebolehan membaca, kemahiran psikomotor turut diaplikasikan. Perkara ini juga dapat dihubungkan dengan kemahiran manipulasi, iaitu kanak-kanak pemulihan khas perlu menunjukkan keupayaan melaksanakan semula atau praktikal dalam kemahiran bacaan mereka. Bagi tujuan ini, subjek kajian perlu menggunakan model (istana dan kapal) bagi membolehkan mereka menunjukkan keupayaan mereka dalam bacaan.

Keempat, elemen warna turut dititikberatkan semasa memilih bahan kerana warna dapat memberikan unsur penekanan, pemisahan, atau meningkatkan kesatuan. Dalam hal ini, warna model kapal dalam kajian ini hanya menggunakan syelek berwarna coklat, manakala model istana pula tidak diwarnakan bagi mengekalkan keasliannya. Kelima, aspek penyuntingan turut dititikberatkan dalam pemilihan bahan pengajaran kerana pengubahsuaian mungkin diperlukan apabila berlaku kesilapan seperti ejaan, ketidaksesuaian warna, dan sebagainya. Pengubahsuaian dapat dilakukan kerana model ini dilukis terlebih dahulu secara grafik. Sebarang kesilapan mampu diperbetulkan semasa proses melukis grafik dijalankan.

Akhir sekali, penggunaan bahan-bahan pengajaran perlulah memudahkan pengguna bahan itu sendiri, iaitu guru dan murid. Bahan-bahan pengajaran yang dipilih adalah dalam kategori mudah alih, iaitu boleh digunakan di pelbagai tempat dan tidak perlu tempat penyimpanan khas. Penggunaan model, misalnya tidak terlalu berat dan boleh dialihkan oleh guru mengikut cara penyampaian pelajaran pada ketika itu. Malah, kaedah penyimpanannya juga tidak memerlukan ruang khusus kerana model boleh diletakkan di bahagian belakang kelas untuk memudahkannya digunakan oleh guru apabila perlu. Kad perkataan pula diletakkan di ruang penyimpanan khusus, iaitu di bahagian *deck* kapal yang dijadikan model.

Semasa memilih bahan pengajaran juga, prinsip-prinsip pemilihan bahan turut diaplikasikan. Dalam hal ini, prinsip pemilihan bahan diikuti

kesesuaian, kewibawaan/kredibiliti, aspek teknikal, berkaitan, ciri-ciri fizikal/format (Muhamad Hasan Abdul Rahman, 2000: 10-11 & Sharifah Alwiah Alsagoff 1987: 71). Dalam aspek kesesuaian, tiga jenis kesesuaian diaplikasikan, iaitu penentuan, konsep mata pelajaran, tajuk, isi kandungan dan objektif pembelajaran yang hendak diajarkan, latar belakang kanak-kanak pemulihan khas, dan tempat. Bagi penentuan konsep mata pelajaran, tajuk, isi kandungan, dan objektif pembelajaran yang hendak diajarkan. Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) dirujuk supaya konsep pembelajaran membaca tidak terkeluar daripada sukatan kurikulum dan murid Tahap Satu. Dalam hal ini, tajuk, isi kandungan, dan objektif perlu dipastikan supaya kanak-kanak pemulihan diajarkan kemahiran bacaan asas yang meliputi kebolehan mereka, iaitu tidak terlalu sukar atau mudah untuk mereka. Dalam penentuan kesesuaian bahan dengan latar belakang kanak-kanak pemulihan pula, analisis tentang gaya pembelajaran, sifat, umur, dan pencapaian semasa mereka telah dilakukan dalam kajian awal yang dilakukan sebelum ini. Berdasarkan dapatan tersebut, keperluan yang diperhatikan dalam kalangan kanak-kanak pemulihan melibatkan bahan-bahan visual yang bersifat *hands on* untuk menanggapi pembelajaran yang bersifat abstrak kepada bentuk yang konkrit. Berdasarkan tahap kebolehan mereka pula, bahan-bahan ini perlulah diolah dengan bentuk yang paling ringkas supaya mereka dapat menginterpretasikan bahan dalam pembelajaran membaca. Kesesuaian tempat juga turut diambil kira supaya pembinaan bahan pengajaran yang bukan daripada kategori elektronik dan tidak memerlukan tenaga elektrik untuk menggerakkannya biasanya tidak memerlukan bahan tersebut diletakkan berhampiran punca kuasa elektrik. Penggunaan model misalnya, tidak memerlukan ruangan khas untuk dipamerkan di dalam kelas. Modul dipamerkan di hadapan ruang kelas, sama ada diletakkan di atas meja dan lebih tinggi kedudukannya daripada subjek kajian.

Aspek kedua dalam prinsip pemilihan bahan melibatkan kewibawaan dan kredibiliti. Semasa menjalankan pemilihan bahan, bahan-bahan yang dipilih perlu dipastikan berfungsi memberikan atau menyampaikan maklumat yang tepat kepada kanak-kanak pemulihan. Ketepatan maklumat juga diambil kira dari segi penggunaan warna dan ukuran saiz seperti penggunaan warna, saiz tulisan, reka bentuk, dan sebagainya. Bagi pembinaan model pula, model yang menyerupai objek

sebenar seperti istana Melayu dan kapal dirancang supaya bahan-bahan ini dapat dikenali dengan mudah oleh kanak-kanak pemulihan. Situasi ini diaplikasikan supaya model tersebut dapat dicam, tidak menimbulkan tanda tanya, dan keraguan kepada mereka. Dalam pembinaan model ini juga, cerita rakyat yang dikaitkan dengan model tersebut tidak menyentuh latar belakang keluarga, bangsa, dan agama, serta fakta yang dikemukakan tidak bersifat berat sebelah atau menyinggung sensitiviti mereka. Ketiga, dalam aspek teknikal perlu dipastikan bahawa ciri bahan pembelajaran berdasarkan kategorinya adalah jelas, tepat, dan mudah difahami. Aktiviti yang dirancang perlulah sesuai dengan penggunaan model tersebut.

Keempat, ciri-ciri fizikal dan format bahan juga diambil kira semasa memilih bahan pengajaran. Bahan yang dipilih perlulah mudah disimpan dan digunakan. Penyimpanan bahan-bahan ini adalah mudah dan tidak memerlukan penjagaan rapi kerana tidak melibatkan aspek teknikal. Malah, bahan-bahan yang bersifat konkrit seperti model ini tidak memerlukan banyak kelengkapan kerana bersifat pasang siap dan tahan lasak. Jika berlaku kerosakan, penyelenggaraan dan baik pulih juga mudah dijalankan. Kelima, bahan-bahan yang dipilih untuk pengajaran juga perlulah berkaitan dengan mata pelajaran dan objektif pembelajaran. Prinsip pemilihan bahan ini memastikan hanya bahan-bahan yang mempunyai isi kandungan yang relevan dengan pembelajaran bahasa Melayu dan kemahiran membaca diaplikasikan semasa membina model.

Setelah mengaplikasikan prinsip-prinsip pemilihan bahan pembelajaran untuk dijadikan Bahan Bantu Mengajar (BBM), bahan-bahan yang dibina itu diolah kandungannya. Pengolahan bahan pembelajaran ini adalah perlu bagi memastikan hanya bahan-bahan yang penting, tepat, dan betul sahaja digunakan bagi membina model kapal dan istana. Perbincangan seterusnya berkaitan dengan prinsip dan langkah yang dijalankan semasa mengolah bahan pembelajaran.

ii. Pengolahan Bahan Pengajaran

Pengolahan bahan merupakan langkah yang dijalankan untuk membuat adaptasi atau penyesuaian semula bahan pengajaran dengan membetulkan segala kesilapan yang terdapat dalam bahan pengajaran. Dalam proses

ini, pengabaian aspek-aspek yang tidak penting dalam pembelajaran, memperjelas aspek yang kurang ditekan supaya bahan-bahan yang bakal digunakan lebih sempurna fizikalnya dan bertepatan dengan keperluan kanak-kanak pemulihan khas (Muhamad Hasan Abdul Rahman : 2000). Dalam merealisasikan peringkat ini, enam perkara yang diberikan perhatian, iaitu inspirasi dan kreativiti, interaksi kanak-kanak pemulihan khas dengan bahan, fungsi bahan, contoh berkaitan, memenuhi keperluan, dan penggunaan bahasa.

Perkara pertama ialah isu berkaitan inspirasi dan kreativiti. Seperti yang dinyatakan sebelum ini, pembinaan model ini berdasarkan tema cerita rakyat. Oleh itu, pengolahan plot dan jalan cerita sedia ada seperti *Si Tanggung* diubahsuai bagi mengaitkan cerita rakyat dengan model yang dibina. Model istana Melayu juga perlu dikaitkan dengan satu cerita rakyat tertentu. Dalam hal ini. Bagi cerita pertama, iaitu *Anak Monyet Yang Tamak*, pengkaji telah mencipta watak dua ekor monyet yang terdiri daripada ibu dan anak yang tinggal di dalam Hutan Lindung. Dalam hutan ini, terdapat sumber makanan sedap seperti pisang emas. Anak monyet pula masih mengeluh kerana sering makan pisang dan ingin tinggal di istana. Di puncak cerita anak monyet telah mengikut Raja Ahmad pulang ke Istana Seri dengan menukarkan hasil buruan raja dengan dirinya. Pada akhir cerita ini pula, anak monyet menyesal kerana tiada mendapat hidup yang diimpikan walaupun tinggal di dalam istana raja. Anak monyet pula mati kerana tidak makan dan minum serta amat rindu akan ibunya.

Pengolahan cerita kedua pula berkaitan dengan cerita seorang saudagar yang bernama Saudagar Hasan yang kaya dan mempunyai sebuah kapal. Cerita ini dinamakan sebagai *Saudagar Yang Tidak Mengenang Budi*. Plot cerita ini melibatkan manusia dengan haiwan, iaitu wujudnya hubungan baik antara Saudagar Hasan, anaknya bernama Husin, kura-kura dan arnab. Walau bagaimanapun, fokus utama dalam cerita tersebut masih lagi berkisar pada haiwan, iaitu pertolongan haiwan-haiwan tersebut dalam memulihkan penyakit misteri yang dihadapi oleh Husin setelah kapal saudagar terdampar di Pulau Hijau. Oleh sebab terhutang budi dengan haiwan-haiwan tersebut, Saudagar Hasan mempelawa haiwan tersebut mengikutnya belayar dengan kapal dan menjadi kawan kepada anaknya. Oleh sebab termakan hasutan Tabib Sayid, seorang tabib diraja

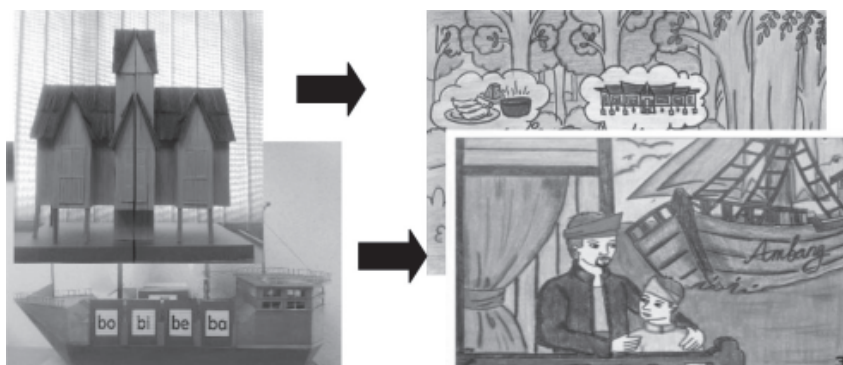
Saudagar Hasan telah membunuh kedua-dua haiwan itu untuk mengubati penyakit anaknya (Husin jatuh sakit kali kedua). Saudagar Hasan pula mempercayai hasutan tabib tersebut yang mengatakan penyakit Husin berpunca pada sumpahan yang dibawa oleh kedua-dua haiwan itu daripada Pulau Hijau. Demi mengubati penyakit anaknya itu, Saudagar Hasan telah membunuh dan mengeluarkan hati haiwan-haiwan itu untuk dijadikan penawar. Pada akhir cerita ini, Saudagar Hasan kehilangan anaknya, kura-kura, dan arnab setelah penyakit Husin gagal dipulihkan.

Seterusnya, bahan-bahan yang diolah itu perlulah mempunyai interaksi dengan kanak-kanak pemulihan khas. Interaksi ini bukan hanya melibatkan pemahaman berkaitan cerita rakyat tetapi melibatkan penerapan konsep pembelajaran yang ingin diketengahkan. Kanak-kanak pemulihan bukan hanya mendapat manfaat melalui nilai murni cerita, malah keberkesanan pembelajaran membaca turut diaplikasikan dalam perkara ini. Ketiga, fungsi bahan telah dititikberatkan semasa membina bahan, iaitu setiap bahan pembelajaran yang diolah berdasarkan jenis-jenisnya mempunyai fungsinya tersendiri. Pembinaan model ini mempunyai dwifungsi, iaitu memperlihatkan struktur asas tentang sesuatu konsep dan alat pengukuhan hasil pembelajaran. Dalam pembinaan model kapal misalnya, konsep cerita rakyat terdapat dalam *Saudagar Yang Tidak Mengenang Budi* direka strukturnya supaya kanak-kanak pemulihan dapat mengaitkan konsep mujarad dengan perkara konkrit. Begitu juga cerita *Anak Monyet Yang Tamak*, penggunaan objek istana raja dibina supaya realistik berbanding penggunaan lukisan semata-mata. Bagi tujuan pengukuhan pula, model ini berfungsi sebagai aktiviti tambahan dalam pengajaran dan pembelajaran (P&P). Hal ini demikian kerana model istana misalnya direka bagi tujuan pengajaran huruf dan model kapal pula bagi pengajaran suku kata. Pembinaan model yang bersifat dwifungsi ini mampu menukarkan konsep pemahaman secara lisan ke dalam bentuk bukan lisan. Secara keseluruhannya, model ini mampu menterjemahkan kefahaman kanak-kanak pemulihan khas tanpa melibatkan latihan bersifat tulisan. Setelah pengolahan bahan selesai, langkah membina bahan pengajaran perlu dijalankan. Bahan-bahan pengajaran ini merupakan Bahan Bantu Mengajar (BBM) yang diaplikasikan dalam proses pembelajaran dan pengajaran (P&P).

iii. Pembinaan Bahan Pengajaran

Proses ketiga yang terlibat dalam membina model ialah memilih dan mengolah bahan-bahan yang difikirkan sesuai untuk dipersembahkan kepada kanak-kanak pemulihan. Antara faktor penting yang perlu dipertimbangkan semasa membina bahan pengajaran ialah aspek kandungan dan bahasa yang digunakan. Pertimbangan ini melibatkan bentuk dan fungsi, ketetapan, kepelbagaian, kemahiran bahasa, penyerapan pengetahuan dan nilai, standardisasi, dan simplikasi.

Seperti yang diterangkan sebelum ini, pembinaan model sebagai bahan pengajaran menyerupai sesuatu objek sebenar, iaitu kapal dan istana. Model-model kapal dan istana dipilih adalah untuk memudahkan subjek kajian mengingat objek sebenar yang diceritakan dalam cerita rakyat. Dalam cerita rakyat pertama, iaitu *Anak Monyet Yang Tamak* cerita ini menceritakan bahawa anak monyet telah memasang impian untuk tinggal di istana dan meninggalkan hutan. Bagi mengingatkan subjek kajian tentang isi kandungan cerita, pembinaan model sebagai sebuah istana Melayu lama yang berbentuk seakan-akan rumah Melayu lama adalah amat bersesuaian. Seterusnya, cerita kedua yang bertajuk *Saudagar Yang Tidak Mengenang Budi*, bagi menunjukkan kapal Saudagar Hasan yang besar dan cantik model kapal telah dibina. Tujuan pembinaan bahan tersebut adalah untuk menunjukkan objek yang wujud dalam cerita tersebut dalam bentuk realistik. Gambar 1 menunjukkan pembinaan model yang menyerupai sesuatu, iaitu perbandingan antara lukisan dan model yang dibina.

Gambar 1: Model Yang Menyerupai Sesuatu.

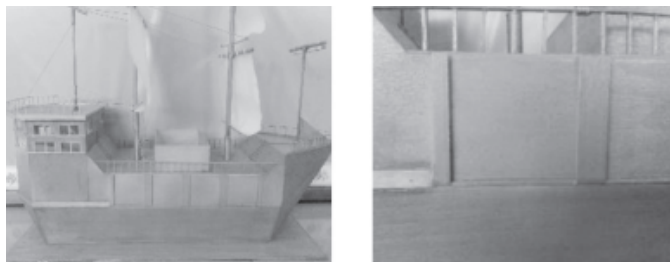
Ciri kedua model ialah boleh dipandang dalam pelbagai arah pula, kedua-dua model ini boleh dilihat tepi, atas, dan bawah. Hal ini bermaksud kedudukan model yang diletakkan pada semua arah boleh dilihat oleh subjek kajian semasa digunakan di dalam kelas. Contohnya, jika model diletakkan di atas meja, subjek kajian yang berada di hadapan meja tersebut dapat melihatnya dari pelbagai arah. Antara keistimewaan yang terdapat dalam model ini ialah boleh menampakkan rupa dalamnya (*cut away*) jika dibuka. Model-model yang dibina dalam kajian ini bukan hanya untuk dipamerkan sahaja tetapi berguna sebagai Bahan Bantu Mengajar (BBM) huruf dan suku kata. Model istana misalnya, jika dibuka di bahagian tengahnya akan menampakkan bahagian kotak-kotak kecil yang dibahagikan kepada empat baris melintang dan enam baris menegak. Baris akhir kotak-kotak ini hanya terdiri daripada dua buah kotak kecil sahaja. Kotak-kotak kecil ini dibina bagi mewakili kesemua 26 huruf dan dimasukkan blok huruf dalam kotak-kotak kecil itu. Blok-blok huruf ini pula ditampalkan huruf dan digunakan bagi menyusun huruf-huruf secara berurutan dan tidak berurutan. Terdapat dua bahagian utama setelah model ini dibuka, iaitu kotak-kotak kecil sebelah kanan dan kirinya. Kotak kecil sebelah kanan menempatkan blok huruf besar dan sebelah kirinya pula adalah blok huruf kecil. Kedua-dua bahagian ini digunakan semasa pengajaran pasangan huruf besar dan kecil dijalankan. Gambar 2 menunjukkan ciri model yang boleh dipandang dari pelbagai arah.

Gambar 2: Boleh Dipandang Dari Pelbagai Arah.

Model kapal digunakan bagi pengajaran pembinaan suku kata dan perkataan pula. Bahagian badan kapal mengandungi empat ruangan yang berfungsi sebagai tempat meletakkan kad suku kata. Subjek kajian perlu memasukkan kad-kad suku kata sama ada bagi membentuk suku kata itu sendiri dan perkataan. Kad-kad yang dimasukkan bergantung pada arahan guru dan objektif pembelajaran ketika itu. Ruangan yang dibina ini adalah

pada kedua-dua belah badan model kapal, iaitu hadapan dan belakang. Pembahagian ruangan pada kedua-dua belah badan kapal membolehkan dua atau lebih kanak-kanak pemulihan khas memasukkan kad-kad suku kata ke bahagian badan kapal semasa aktiviti pembelajaran secara berkumpulan dijalankan. Gambar 3 menunjukkan ruangan yang terdapat pada bahagian kapal.

Gambar 3: Ruangan Pada Kapal.

Prinsip bentuk dan fungsi juga mengaplikasikan saiz model. Saiz model ini dikesilkan (*scale down*) berdasarkan objek sebenarnya. Hal ini demikian kerana jika saiz model yang besar tidak bersifat praktikal digunakan dalam pembelajaran di dalam kelas kerana sukar dialihkan dan menggunakan ruang yang besar untuk tujuan penyimpanan Model istana ini dibina di atas tapak berukuran 66 sentimeter lebar dan 28 sentimeter panjang Tapak ini kemudiannya dibahagikan kepada dua bahagian papan, iaitu mewakili sebelah kiri dan kanannya istana dengan masing-masing berukuran 33 sentimeter panjang dan lebarnya 14 sentimeter (Gambar 4).

Gambar 4: Ukuran Tapak Model Istana.

Model kapal juga merupakan model yang dikecilkan daripada saiz sebenar serta diletakkan di atas tapak berukuran 65 sentimeter lebar dan 25 sentimeter panjang. Bahagian ruangan untuk meletakkan kad pula panjang keseluruhannya 27 sentimeter, dan setiap ruangan berukuran enam sentimeter lebar dan lima sentimeter panjang (Gambar 5). Bagi kedua-dua pengajaran, jarak antara tempat meletakkan model adalah sepanjang kira-kira 120 cm dan memudahkan tidak melibatkan banyak pergerakan bangun-duduk subjek kajian untuk menjalankan aktiviti berasaskan model.

Gambar 5: Ukuran Model Kapal.

Prinsip keempat dalam pembinaan model adalah model perlu berkait rapat dengan pengajaran berbentuk pergerakan, kedudukan bahagian, dan hubung kait semua bahagian. Situasi ini diaplikasikan semasa sesi pengajaran dan pembelajaran (P&P) terutamanya yang melibatkan aktiviti pengukuhan kefahaman. Walaupun model yang dibina bukan bertujuan mengkaji pergerakan dan cara berfungsi, secara tidak langsung pergerakan dari aspek psikomotor wujud. Kemahiran psikomotor yang wujud dapat dilihat semasa aktiviti fizikal yang dilakukan subjek kajian semasa menggunakan bahan. Situasi ini dapat dilihat apabila subjek kajian menyebut suku kata, memilih, dan meletakkan kad suku kata ke bahagian ruangan kapal. Pada masa yang sama, penggunaan model istana juga membolehkan subjek kajian mencari, memasukkan, dan menyusun blok huruf ke dalam bahagian kotak-kotak kecil yang dibina.

Prinsip pembinaan bahan yang kedua adalah ketepatan. Prinsip ini bermaksud bahan-bahan pengajaran yang dibina perlulah mampu mengungkapkannya kemahiran yang ingin digariskan secara tepat dari segi

bacaan. Peringkat penguasaan yang ingin diaplikasikan menerusi model ini merupakan kemahiran membaca yang melibatkan keupayaan kognitif. Keupayaan kognitif yang perlu dicapai pula terdiri daripada dua peringkat terendah dalam Taksonomi Bloom, iaitu kemahiran mengingat dan memahami. Melalui penentuan objektif ini, bahan-bahan dibina berdasarkan pemeringkatan, iaitu mudah kepada sukar. Dalam bahagian pertama pengajaran, kanak-kanak pemulihan didedahkan pada pengecaman dan pengetahuan grafik berkaitan huruf. Situasi ini mendedahkan mereka bahawa setiap perkataan diwakili oleh huruf tertentu. Kemahiran mengenal pasti dibangunkan, iaitu keupayaan membina skema visual berkaitan huruf dan pengetahuan grafik. Seterusnya, kemahiran mengingat merupakan kemahiran peringkat sederhana yang dibangunkan menerusi keupayaan mengingat bunyi dan sebutan huruf, suku kata, dan sebagainya.

Prinsip pembinaan bahan yang ketiga pula melibatkan kepelbagaian. Walaupun bahan yang dibina merupakan model sahaja, kepelbagaian tetap wujud apabila model ini boleh dipelbagaikan kegunaannya. Model istana dan kapal misalnya, bukan sahaja mampu menjadi bahan bagi menunjukkan perkara abstrak yang diajarkan oleh guru malah mampu dijadikan alat pengukuhan. Kebiasaannya, guru hanya menyebut dan menulis huruf di papan hitam sahaja dan kanak-kanak pemulihan perlu mengingat huruf tersebut sahaja. Situasi ini dapat diubah apabila bentuk-bentuk huruf tersebut bukan sahaja mampu dilihat, malah mampu disentuh kerana blok-blok huruf tersebut berfungsi seperti acuan huruf. Malah, penggunaan model kapal juga mampu mengubah situasi pembelajaran kerana kebiasaannya suku kata hanya dibaca sahaja apabila ditunjukkan di papan hitam atau di dalam buku. Kad-kad suku kata boleh disusun dan kemahiran mengecam turut diaplikasikan bagi tujuan ini. Sebagai alat pengukuhan pula, penggunaan model ini mampu mengubah strategi pengukuhan yang kebiasaannya dijalankan melalui pensel dan kertas. Kepelbagaian ini mampu menjadikan sesi pengukuhan lebih bermakna kerana kanak-kanak pemulihan mampu menyebut, menyusun, mengecam, mengenal pasti, dan mengingat secara serentak.

Prinsip keempat dalam pembinaan bahan ialah kemahiran bahasa. Kemahiran bahasa yang difokuskan dalam kajian ini adalah kemahiran membaca. Fokus ialah kepada kemahiran membaca, tetapi kemahiran-

kemahiran lain seperti mendengar, bertutur, dan menulis dibangunkan secara tidak langsung. Kemahiran ini digabungkan bersama walaupun tidak sepenuhnya. Kanak-kanak pemulihan mampu memahami kegunaan, fungsi, dan kaedah menggunakan model dengan betul melalui kemahiran mendengar dan memahami pertuturan guru. Seterusnya, prinsip kelima yang dijadikan asas membina bahan adalah penyerapan pengetahuan dan nilai. Berdasarkan prinsip ini, bahan-bahan pengajaran yang dibina mestilah dapat menerapkan nilai-nilai dalam semua kemahiran. Penyerapan nilai ini berfungsi menambahkan pengetahuan baru dan memperkukuh kemahiran membaca sedia ada. Dalam kebanyakan pembelajaran, penyampaianya dijalankan secara berasingan menyebabkan kefahaman murid terbina secara berasingan (Atan Long 1991: 167).

Bagi mengelakkan keadaan ini berlaku, penggunaan bahan-bahan pembelajaran seharusnya digabungkan dengan pengajaran guru bagi membentuk kefahaman yang menyeluruh berkaitan konsep. Dalam mengaplikasikan prinsip ini, penggunaan model dalam kajian ini bukanlah digunakan semata-mata untuk pameran kerana model ini digunakan dalam pembelajaran bahasa secara intensif (Thompson : 1994). Penggunaan model dapat menggalakkan kanak-kanak pemulihan khas membangunkan kemahiran kinestetik seperti aktiviti memegang, mengeluarkan, dan menyusun semula blok huruf dan kad huruf. Kemahiran ini membolehkan subjek kajian melihat dan menyentuh bahan pengajaran untuk menjadikan pembelajaran menjadi lebih berkesan. Tujuan pembinaan model adalah sebagai contoh yang menyerupai sesuatu benda. Situasi ini membolehkan kanak-kanak pemulihan khas mengaitkan ciri-ciri utama cerita rakyat dalam bentuk realistik. Model boleh dibesarkan atau dkecilkan mengikut kesesuaian penglihatan kanak-kanak pemulihan khas. Hal ini demikian kerana sesetengah objek sebenar tidak mungkin boleh dibawa masuk ke dalam kelas dan fungsinya tidak dapat dihayati sepenuhnya. Dengan membina objek yang menyerupai benda sebenar, mereka boleh melihat keseluruhan bahagian objek atau pemandangan berdasarkan objek.

Prinsip terakhir dalam pembinaan bahan melibatkan standardisasi dan pemudahan yang bermaksud bahan-bahan pengajaran yang dibina mestilah dapat memenuhi keperluan murid pemulihan khas (Weaver :

1949). Dalam hal ini, bahan-bahan yang dibina mestilah telah melalui proses pengolahan dan diubah suai selaras dengan keperluan mereka. Dalam prinsip ini, bahan-bahan melalui proses standardisasi seperti perbezaan umur dan jantina, kawasan, pendidikan, atau sosial. Semasa mengaplikasikan prinsip standardisasi, terdapat dua perkara yang dipertimbangkan seperti latar belakang dan keupayaan kanak-kanak pemulihan khas dalam mempelajari pelajaran yang berbentuk visual. Berdasarkan kajian awal yang dilakukan, kanak-kanak pemulihan khas lebih tertarik dengan pembelajaran yang bersifat visual. Mereka didapati lebih menumpukan perhatian jika terdapat Bahan Bantu Mengajar (BBM) berbentuk visual digunakan di dalam kelas. Kanak-kanak pemulihan khas juga didapati lebih mudah mengingat pembelajaran dalam bentuk visual. Situasi ini membolehkan kanak-kanak ini belajar mengikut kebolehan, minat, dan kemampuan masing-masing.

iv. Penggunaan Bahan Bantu Mengajar

Penggunaan Bahan Bantu Mengajar (BBM) yang telah disiapkan perlulah mengambil kira perancangan supaya BBM ini mampu dimanfaatkan penggunaannya. Pada masa yang sama, penggunaannya perlu mengikut objektif pembelajaran yang ditetapkan. Bagi menjadikan pembelajaran bersifat terancang, Rancangan Pengajaran Harian (RPH) dibentuk. RPH ini mengandungi tema pembelajaran, langkah, dan aktiviti yang dimuatkan semasa pembelajaran berlangsung. Langkah-langkah pengajaran yang dijalankan oleh guru pula melibatkan sembilan langkah pengajaran yang diaplikasikan berdasarkan Teori Reka Bentuk Pengajaran Gagné (1988). Langkah-langkah pengajaran tersebut ialah:

1. Mendapatkan perhatian;
2. Menjelaskan tujuan/objektif;
3. Merangsang semula ingatan;
4. Menyampaikan bahan rangsangan;
5. Memberikan bimbingan;
6. Menunjukkan prestasi;
7. Memberikan maklum balas;
8. Menilai prestasi; dan
9. Meningkatkan pengekalan dan pemindahan.

Teori reka bentuk pengajaran ini membincangkan sembilan peristiwa pembelajaran dan Taksonomi Hasil Pembelajaran yang diaplikasikan dalam proses pengajaran dan pembelajaran (P&P) menggunakan Kit Asas Membaca. Peristiwa pembelajaran merupakan cara atau kaedah yang direka oleh guru untuk memerhati keupayaan seseorang kanak-kanak bermula dari awal sehingga tamat pembelajaran yang diajarkan di dalam kelas. Peristiwa-peristiwa belajar ini dibangunkan hasil daripada interaksi pelajar dengan bahan pengajaran yang digunakan di dalam kelas. Peristiwa pembelajaran yang diterapkan dalam sesuatu pembelajaran bertujuan untuk meningkatkan dan mengekalkan hasil pembelajaran supaya berada di tahap yang optimum.

Langkah pertama yang terdapat dalam peristiwa belajar ialah mendapatkan perhatian. Langkah ini penting dijalankan sebelum pembelajaran dijalankan. Langkah ini perlu dijalankan untuk menarik perhatian pelajar dalam pembelajaran supaya dapat mengekalkan tumpuan dari mula sehingga tamat sesuatu pembelajaran. Melalui langkah ini, guru dapat menarik perhatian mereka untuk mendengar perkara yang diajarkan. Salah satu cara menarik perhatian kanak-kanak adalah dengan menggunakan contoh yang bersifat konkrit seperti penggunaan model kapal dan istana. Dengan cara ini, isi kandungan pembelajaran yang bersifat abstrak dapat dipindahkan ke dalam bentuk yang lebih mudah. Langkah yang digunakan oleh guru kepada murid-murid pemulihan khas dalam kajian ini ialah mempamerkan model di hadapan kelas terlebih dahulu sebelum mereka memasuki kelas. Suasana kelas yang tersusun dan selesa membantu guru menarik perhatian kanak-kanak pemulihan khas di dalam kelas.

Peristiwa pembelajaran yang kedua pula ialah menjelaskan tujuan atau objektif kepada kanak-kanak pemulihan khas. Mereka perlu diberitahu tujuan dan matlamat sesuatu pembelajaran diajarkan. Dalam penggunaan model sebagai bahan pengajaran, teknik penghubung jalinan digunakan untuk menjelaskan objektif pembelajaran. Teknik ini merupakan teknik yang sesuai digunakan jika melibatkan kombinasi objektif dan hasil pembelajaran yang pelbagai. Teknik ini melibatkan dua kaedah, iaitu melihat semula hasil pembelajaran terdahulu dan menyoal semula perkara yang berkaitan dengan pembelajaran yang bakal diajar supaya hasil pembelajaran supaya pembentukan objektif dapat

dilakukan. Penggunaan model yang bersifat visual dapat dihubungkan dengan pertuturan bagi memudahkan kanak-kanak pemulihan mengetahui mereka akan diajar tentang huruf dan suku kata.

Peristiwa pembelajaran yang ketiga pula ialah merangsang semula ingatan dan merupakan peringkat pembelajaran yang paling sukar untuk diaplikasikan (Gagné & Briggs 1974:125). Hal ini demikian kerana kemampuan kanak-kanak pemulihan khas dalam mengingati sesuatu adalah terhad. Dengan menggunakan pengetahuan sedia ada, kanak-kanak pemulihan perlu dirangsang semula ingatan mereka sama ada dengan menggunakan kaedah penyoalan atau penggunaan bahan pengajaran yang sesuai. Dalam hal ini, guru menyoal kanak-kanak pemulihan khas dengan menggunakan blok huruf dan kad suku kata yang terdapat dalam model yang dibekalkan. Dengan kaedah ini, tugas guru menjadi lebih mudah kerana mereka tidak perlu menulis semula huruf dan suku kata di papan tulis. Kaedah komunikasi turut digunakan untuk merangsang ingatan kanak-kanak pemulihan khas yang mudah lupa ini. Guru menggunakan kaedah ini untuk mengenal pasti, menyebut, atau menyoal dengan penggunaan klu yang bersifat lisan, iaitu guru memberikan sedikit maklumat untuk mengingat semula keseluruhan peristiwa pembelajaran yang pernah diajarkan pada sesi terdahulu. Model sangat membantu memberikan klu yang bersifat bukan lisan, manakala pertuturan dan teknik penyoalan guru pula memberikan klu bersifat lisan.

Langkah keempat dalam peristiwa pembelajaran ialah menyampaikan bahan rangsangan. Langkah ini melibatkan persembahan bahan rangsangan yang akan digunakan oleh guru semasa mengajarkan sesuatu perkara kepada pelajar. Beberapa aspek melibatkan penggunaan bahan pengajaran yang bersifat praktikal dan dipengaruhi oleh beberapa faktor seperti jumlah kanak-kanak pemulihan khas, jenis pembelajaran, dan sebagainya. Dalam saiz kelas lingkungan lapan orang pelajar, bahan-bahan rangsangan yang bersifat visual lebih sesuai digunakan dalam pengajaran. Guru boleh memantau penggunaan penggunaannya supaya bahan tersebut tidak mudah rosak. Dalam hal ini, pembelajaran huruf dan suku kata dijalankan dengan mudah dengan bantuan model kapal. Model ini memudahkan guru menyampaikan isi kandungan pembelajaran dengan lebih konkrit berbanding menyebutnya sahaja.

Langkah yang kelima dalam peristiwa pembelajaran ialah memberikan bimbingan. Bimbingan yang diberikan oleh guru kepada pelajarnya adalah dalam bentuk *hint* atau soalan. Bimbingan tersebut bukanlah bererti guru memberikan jawapan kepada soalan yang telah diajukan kepada pelajar-pelajar tersebut. Semasa menggunakan model tersebut, kanak-kanak pemulihan khas boleh memasukkan blok huruf ke dalam bahagian dalaman model istana, bergantung kepada kaedah penyoalan guru. Jika guru menyoal huruf-huruf secara berurutan, mereka hanya memilih dan meletakkan huruf secara bergilir-gilir sahaja. Sebaliknya, jika kaedah menyoal melibatkan huruf secara tidak berurutan, guru hanya menyebut dan kanak-kanak tersebut mencari blok huruf yang dipadankan dengan sebutan huruf oleh guru. Semasa menggunakan model kapal pula, guru boleh meminta kanak-kanak pemulihan khas menyusun kad suku kata mengikut urutan bunyi KV seperti *ba, bi, bu*, dan sebagainya. Kedua, guru boleh menyebutkan suku kata, manakala kanak-kanak tersebut hanya mencari padanan dan menyusunnya ke bahagian badan kapal sahaja.

Gambar 6: Kaedah Menggunakan Model Istana dan Kapal Dalam Peristiwa Pembelajaran.

Langkah keenam dalam peristiwa ialah menunjukkan prestasi. Dalam peristiwa pembelajaran ini, guru mengandaikan bahawa bimbingan yang telah diberikan sebelum ini telah membantu pelajar menghubungkan pengetahuan sedia ada dengan pengetahuan yang semasa (Gagné & Briggs 1974: 130). Latihan yang dipilih dan dipadankan dengan pengajaran model bersifat bahasa lisan yang terdiri daripada komunikasi lisan, latihan bacaan, dan sebagainya. Semasa berada dalam peringkat ini, guru boleh meminta pelajar membaca, mengkaji semula, atau mengulang semula maklumat yang telah dipelajari. Bagi pengujian secara mendalam pula, guru boleh meminta mereka menghuraikan atau menjelaskan pelbagai

rincian maklumat. Dalam latihan bacaan yang dijalankan, guru hanya menunjuk ke arah blok huruf atau kad suku kata model tersebut sahaja. Guru menunjuknya secara rambang huruf atau suku kata, murid hanya membacanya sahaja. Sebaliknya, guru boleh juga menyebut huruf atau suku kata, kanak-kanak pemulihan khas mencari padanan huruf tersebut sahaja.

Langkah ketujuh dalam peristiwa pembelajaran ialah memberikan maklum balas. Maklum balas perlu diberikan oleh guru kepada pelajar kerana tidak semua pelajar mencapai prestasi yang diinginkan dalam pembelajaran. Pada masa yang sama, maklum balas perlu diberikan dengan merujuk jenis-jenis kaedah atau cara yang boleh digunakan untuk memperbaiki prestasi dan sebagai pengukuhan dalam pembelajaran. Walau bagaimanapun, tidak semua pencapaian pelajar dapat diberikan maklum balas yang cepat atau automatik. Dalam hal ini, guru telah mengasingkan kanak-kanak pemulihan khas yang masih belum menguasai huruf tertentu. Guru memberitahu mereka bahawa ada huruf-huruf atau suku kata yang tidak dapat dicam atau disebut dengan betul. Bagi kanak-kanak ini, latihan tambahan diberikan kepada mereka tanpa melibatkan kanak-kanak pemulihan khas yang telah menguasai huruf atau suku kata. Aktiviti ini lebih bersifat semuka antara guru dan kanak-kanak yang lemah itu sahaja. Menerusi maklum balas ini, guru perlu memaklumi kanak-kanak pemulihan khas perkara perlu atau yang tidak boleh dilakukan semasa pembelajaran tersebut. Maklum balas bersifat pembedahan dan pemulihan juga boleh dijalankan, iaitu guru memberitahu kanak-kanak tersebut ketepatan prestasi atau tindak balas mereka.

Langkah kelapan dalam peristiwa pembelajaran ialah menilai prestasi. Penilaian terhadap prestasi kanak-kanak pemulihan perlu dilakukan bagi menentukan sama ada pembelajaran yang telah diajar dapat difahami atau tidak. Penilaian prestasi biasanya dalam bentuk pengujian dan dijalankan setelah selesai proses pengajaran. Dalam kajian ini, kanak-kanak pemulihan khas diuji sebanyak dua kali, iaitu secara tidak formal dan formal. Pertama, penilaian secara tidak formal dijalankan dengan kaedah menjawab soalan mudah, berkumpulan, memberikan jawapan pendek, padanan betul-salah, dan padanan jawapan yang betul. Penilaian ini dilakukan secara tidak formal oleh guru dengan menyoal kanak-kanak ini secara rambang dan tidak melibatkan pemberian markah. Kedua,

penilaian secara formal dijalankan, iaitu melibatkan siri-siri ujian secara individu. Ujian ini melibatkan satu siri ujian, iaitu Ujian Penilaian Kemahiran Membaca. Subjek kajian disoal secara lisan, bertulis, atau memadamkan jawapan pada kad. Soalan ini dibahagikan kepada hasil-hasil pembelajaran atau objektif pembelajaran yang disoal. Dalam pengujian bahagian pertama, iaitu mengenal pasti huruf sejumlah lapan ujian dengan empat hasil pembelajaran disoal, manakala mengingat bunyi huruf pula melibatkan sejumlah 35 buah ujian. Walau bagaimanapun, ujian tersebut tidak dibincangkan secara lanjut dalam makalah ini.

Peristiwa pembelajaran yang kesembilan dan terakhir ialah meningkatkan pengekaln dan pemindahan dalam pembelajaran. Dalam peristiwa pembelajaran ini, pelajar diberikan ruang dan masa bagi mengukuhkan pengetahuan baharu yang telah diperolehi mereka dalam pembelajaran. Pemindahan maklumat dalam pembelajaran pula melibatkan dua aspek, iaitu pemindahan dalam mata pelajaran (*transfer in the vertical senses*) dan pemindahan antara bidang (*lateral transfer*) (Gagné & Driscoll 1988: 126). Dalam pengaplikasian model dalam pembelajaran, pemindahan lebih melibatkan pemindahan dalam mata pelajaran sahaja. Antara aktiviti yang melibatkan pemindahan kemahiran membaca pada peringkat lebih tinggi seperti membaca buku cerita, membaca pantun, atau melakonkan watak berdasarkan buku cerita yang dibaca.

Gambar 7: Guru membaca buku cerita untuk murid pemulihan khas.

Oleh itu, bagi menjadikan sesi pengajaran dan pembelajaran (P&P) lebih terancang, RPH yang disediakan disesuaikan pula dengan jadual waktu pengajaran bahasa Melayu dalam kelas pemulihan khas. Situasi ini membolehkan tema pengajaran dan objektif pembelajaran dapat

disampaikan dalam masa yang ditetapkan. Jadual 1 menunjukkan contoh RPH yang digunakan semasa pengajaran menggunakan model istana yang dijalankan di dalam kelas, iaitu:

Jadual 1: Contoh Rancangan Pengajaran Harian (RPH) Menggunakan Model Istana

<p>Minggu : 1</p> <p>Tarikh: 28.4.2016</p> <p>Hari: Khamis</p> <p>Waktu: 8.10 pagi–9.40 pagi</p> <p>Bilangan Murid: 10 orang</p> <p>Objektif: Di akhir pembelajaran murid dapat:</p> <p>1. Memadankan huruf besar dengan huruf kecil dan menyalinnya semula.</p> <p>Kemahiran:</p> <p>1.1 Menyebut/mengenal nama huruf kecil secara turutan.</p> <p>1.2 Menyebut/ mengenal nama huruf kecil secara rawak.</p> <p>2.1 Menyebut/mengenal nama huruf besar secara turutan.</p> <p>2.2 Menyebut/ mengenal nama huruf besar secara rawak.</p> <p>Bahan:</p> <p>Buku Modul 1: Pengecaman Huruf dan Pengetahuan Grafik (disediakan), Model Istana Melayu, dan Buku Latihan Murid (disediakan)</p> <p>Tema: Alam Haiwan</p>	<p>Langkah:</p> <p>1) Mendapatkan perhatian murid – Menarik perhatian murid supaya mengekalkan tumpuan semasa proses PdP.</p> <p>2) Menjelaskan objektif pembelajaran – Pembelajaran hari ini adalah tentang padanan huruf besar dengan huruf kecil.</p> <p>3) Merangsang semula ingatan murid – Guru menanyakan murid huruf-huruf yang ditunjukkan oleh blok huruf dalam model istana. Murid dikehendaki menjawabnya.</p> <p>a) Mengingat nama huruf yang mewakili nama haiwan – Minta murid menunjukkan kad huruf berlidi yang disoal secara rawak berdasarkan pembelajaran lalu. – Soal 5 hingga 10 huruf besar dan huruf kecil. – Guru sebut beberapa huruf secara rambang, minta murid A menamakan nama haiwan itu. Murid B pula menunjukkan huruf besar dan murid C menunjukkan huruf kecilnya pula. Murid ini menggunakan kad imbasan berlidi. – Akhir sekali, minta semua murid menunjukkan kad imbasan berlidi huruf besar dan kecil sambil sebut nama haiwan yang mewakili huruf itu.</p> <p>b) Membaca Buku Modul 1 – Membaca huruf besar yang seakan-akan sama bentuknya (m.s21-26) – Membaca Huruf kecil yang seakan-akan sama bentuknya (m.s 27-32)</p> <p>4) Menyampaikan kandungan pembelajaran – Pembelajaran berkaitan padanan huruf besar dengan kecil secara berurutan dan tidak berurutan. Gunakan kad imbasan. Prinsip pengajaran adalah seperti berikut, iaitu:</p>
---	---

	<p>a) Pasangan huruf besar dan kecil yang mempunyai bentuk yang sama – Dalam kad imbasan, pasangan huruf itu berwarna biru merupakan pasangan huruf besar dan kecil yang sama bentuk</p> <p>b) Pasangan huruf besar dan kecil yang tidak mempunyai bentuk yang sama. – Dalam kad imbasan, pasangan huruf besar dan kecil ini berwarna merah.</p> <p>5) Memberikan Bimbingan – Gunakan aktiviti bermain sambil belajar dengan menggunakan Model Istana Melayu. Cikgu tunjukkan contoh cara memasukkan blok huruf ke dalam tempatnya. Mulakan dengan huruf besar, kemudian huruf kecilnya. – Mulakan soalan dengan pasangan huruf yang berurutan terlebih dahulu. Bimbing murid A cara memasukkan blok kayu huruf besar dan pasangan huruf kecilnya. Minta murid itu sebutkan huruf-huruf itu. Tanyakan sama ada huruf-huruf itu mempunyai padanan huruf besar dan kecil yang sama atau tidak.</p> <p>6) Menunjukkan prestasi – Membuat latihan bertulis daripada buku latihan. Fokus kepada Latihan 5 hingga Latihan 8 (m.s10-17).</p> <p>7) Memberi maklum balas – Guru mendengar sebutan huruf dan menyemak latihan yang telah disediakan oleh murid. Beri maklum balas sama ada salah atau betul. Bagi murid yang masih belum menguasai pembelajaran, fokus kepada huruf-huruf yang masih belum dikuasai.</p> <p>8) Menilai Prestasi – Guru memberitahu murid huruf yang masih tidak dikuasai oleh mereka. Murid-murid ini perlu berlatih menggunakan model istana sehingga huruf yang belum dikuasai mampu diingat dalam masa yang ditetapkan.</p> <p>9) Meningkatkan pengkalan dan pemindahan – Guru bersama murid membaca buku cerita rakyat bertajuk “Anak Monyet Yang Tamak”. Perkataan yang mewakili satu-satu huruf ditunjukkan dengan menggunakan blok huruf dalam model istana.</p>
--	---

Kesimpulan

Proses-proses pembinaan Bahan Bantu Mengajar (BBM) yang bersifat konkrit, iaitu model ini telah melibatkan empat aspek utama, iaitu pemilihan, pengolahan, pembinaan, dan pengaplikasian. Tahap-tahap ini diikuti bagi membolehkan bahan-bahan yang dibina tidak diragui kesahihannya. Pengaplikasian proses-proses ini juga menunjukkan bahawa bahan-bahan pengajaran bersifat konkrit perlu dibina mengikut standard pembinaan bahan-bahan pengajaran. Situasi ini menjadikan kualiti bahan pengajaran terjamin, menjimatkan masa dan kos dan paling penting bagi mengelakkan bahan-bahan pengajaran yang terhasil tidak sesuai digunakan oleh kanak-kanak pemulihan khas, guru, atau keadaan kelas itu sendiri.

Bibliografi

- Ab. Rahim, S. 1987. *Teknologi sistem pengajaran*. Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti.
- Adams, M. (1990). *Beginning to read: Thinking and learning about print*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Alduais, M.S. (2012). Integration of language learning theories and aids used for language teaching and learning: a psycholinguistic perspective. *Journal of Studies in Education* 4 (2), p. 108-121. ISSN 2162-6952 2012.
- Atan, L. (1982). *Pedagogi: Kaedah am mengajar*. Petaling Jaya: Penerbit Fajar Bakti
- Atan, L. (1991). *Pedagogi : Kaedah am mengajar*. Petaling Jaya: Penerbit Amiza.
- Asmee, T. (1994). *Pemulihan bacaan murid Tahun 2: Satu kajian kes*. (Disertasi Sarjana). Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Bonifacci, P. & Snowling, M.J. (2008). Speed of processing and reading disability: A cross-linguistic investigation of dyslexia and borderline intellectual functioning. *Cognition*, 107(3), p.p 999-1017. ISSN 00100277.

- Chua, T.T. & Koh, B.B. (1992). *Pendidikan khas dan pemulihan bacaan asas*. Kuala Lumpur: Kementerian Pendidikan Malaysia.
- Dewan Bahasa dan Pustaka. (2002). *Glosari Teknologi Pendidikan*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- East, M. (1952). *Display for learning : Making and using visual materials*. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Gagné, R.M. (1965). *The conditions of learning*. New York Holt, Rineheart, and Winston, Inc.
- Gagné, R.M. & Briggs, L.J. (1974). *Principles of instructional design*. New York: Holt, Rinehart, & Winston, Inc.
- Gagné, R.M. & Driscoll, M.P. (1988). *Essentials of learning for instruction*. New Jersey: Prentice Hall Inc.
- Jabatan Pendidikan Khas, Kementerian Pendidikan Malaysia, *Buletin Pendidikan Khas* Bil. 1 November 1997. Kuala Lumpur: Pusat Bandar Damansara.
- Jais, S. & Mat, N.H. (1990). *Pendidikan pemulihan*. Selangor: Masa Enterprise.
- Jamila, K.A.M. (2005). *Pendidikan Khas untuk kanak-kanak istimewa*. Pahang: PTS Professional.
- Kamarudin, H., Abdullah, Y. & Mohd, R.S. (2011). *Pedagogi bahasa*. Perak: Emeritus Publications.
- Kavitha, M. (2009). *Masalah membaca di kalangan murid tahun satu dalam program Kelas Intervensi Awal*. (Tesis Sarjana), Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Muhamad, H.A.R. (2000). *Media pengajaran: Penghasilan bahan pengajaran berkesan*. Serdang: Universiti Putra Malaysia.
- Sharifah, A.A. (1984). *Teknologi Pengajaran*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.

- Nor, L.K. (2014). *Aktiviti pemulihan bacaan di sebuah sekolah rendah: Satu kajian kes*. (Tesis PhD). University Malaya, Kuala Lumpur.
- Omardin, A. (1999). *Pengajaran kreatif untuk pembelajaran aktif*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Rudin, S., Rahmah, H. & M. Zaki, A.H. (1990). *Educational technologies in the 1990's and beyond*. Bangi: UKM.
- Taylor, J.J. (1973). The voluntary reading habits of secondary school pupils. *Reading* 7, p. 11–18. Doi:10.1111/J.1467-9345.1973.Tb00818.X
- Thompson, P.W. (1994). Concrete materials and teaching for mathematical understanding, *Arithmetic Teacher* 41(9), p. 556-558.
- Vikneswari, M. (2014). *Masalah membaca dalam kalangan murid tahun satu dan penglibatan program LINUS dalam masalah membaca*. (Disertasi Sarjana). Universiti Malaya, Kuala Lumpur.
- Weaver, G.G. & Bollinger, E.W. (1949). *Visual aids: Their construction and use*. New York: D. Van Nostrand.
- Zulbaharen, A. (1997). *Kajian terhadap masalah tidak boleh membaca di kalangan murid Tahun Tiga* (Disertasi Sarjana). Universiti Malaya, Kuala Lumpur.